

UKM 08/20 Kirkens kulturarvstrategi

Kulturarv handler om tilhørighet og identitet. Vår kirkes og vårt lands historier er så tett sammenvevde gjennom de siste tusen år at de ikke kan skilles. Den kirkelige kulturarven tilhører derfor alle, men forvaltes av kirken på vegne av hele nasjonen. Trossamfunnet Den norske kirke har fått sin selvstendighet, samtidig som stat og kommune understøtter kirken. Kulturarven, både den fysiske, gjerne kalt «kulturminner», som kirkesteder, kirkebygg med inventar, gravplasser, og den immaterielle, som fortellinger, tradisjoner og riter, skaper identitet og engasjement. Den binder sammen kirke og folk, uavhengig av tilknytning til tros- og livssynssamfunn. Dette ansvaret betyr noen restriksjoner, men også store muligheter til formidling av kultur, tro og historie - og interaksjon mellom den lokale kirke og folk flest. I tiden framover vil Den norske kirke ta et større ansvar ved å aktivere kulturarvens ressurser. Den vil løfte fram historiene knyttet til stedene, byggene og de liturgiske rommene, men også videreutvikle bygg og steder i en god balanse mellom vern og bruk slik at disse ressursene blir attraktive og tilgjengelige for alle.

Kirkerådet satte i desember 2018 ned en arbeidsgruppe som skulle utrede den kirkelige kulturarven ved å definere den, reflektere over hvorfor vi skal ta vare på den, hvordan vi skal bruke og forvalte den, og å foreslå en strategi for det kirkelige kulturarvsfeltet. Arbeidsgruppens utredning ble ferdig 1. september i år. I tiden fremover skal saken «Kirkens kulturarvstrategi» behandles av Kirkeråd i september og i desember 2020, og av Kirkemøtet i april 2021.

Kirken skal ha et “aktivt forhold” til sin kulturarv

Bakgrunnen for Kulturarvgruppens arbeid er selvstendigjøringen av Den norske kirke og et sterkt ønske om at kirken skal ta et ansvar for sin egen kulturarv. Dette handler bl.a. om å få et mer «aktivt forhold» til arven som knytter medlemmer og ikke-medlemmer til kirken, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Med dette menes å få mer kunnskap om tro, riter, teologi, kunst og kulturhistorie, håndverk og arkitektur og mye annet. Denne kunnskapen vil berike kirkelivet selv, men også få frem kunnskap, impulser og forbindelser til andre deler av landet og verden utenfor. Den vil også kunne være en plattform for dialog med folk som tror annerledes. Tro, trosuttrykk og kultur er både lokal, nasjonal og internasjonal.

Med «aktivt forhold» menes også å forsterke kompetansen og forbedre systemer i det kirkelige forvaltningen knyttet til byggene, som gir bedre brukervedvirkning og gode faglige avveininger mellom vern og bruk, videreutvikling, tilpasning og tilgjengeliggjøring av kulturarven. Menigheter og lokalsamfunn skal være stolte av, og ha nytte og glede av den i tiden framover.

Vi opplever en strammere ressurstilgang samtidig som kirkene brukes mer allsidig enn før. Dette betyr at den kirkelige kulturarven er under press og at vi må tenke alternativt og mer differensiert i måten vi bruker og forvalter dem.

Å gjøre den kirkelige kulturarven aktuell for ditt lokalsamfunn

Kirkebygget med interiør og inventar, den omkringliggende gravplassen og beliggenheten på stedet er lokal og dermed unik. Samtidig representerer den en historie som går langt utover vår tid og det stedet den ligger på. Den store nasjonale historien utforskes og presenteres på overordnet plan, men den lokale må graves frem og levendegjøres lokalt. Det er først og fremst denne som engasjerer og gir muligheter for den enkelte menighet.

Folk sier «kirken min» eller at «Gud bor der»

Kirkebygget er et sted alle kjenner til og de fleste har vært i. Kirken er arkitektonisk forskjellig fra alle andre bygg; det samme gjelder bruken. De fleste har et forhold til sitt steds kirke, og det er mange sterke forestillinger knyttet til det. Dette forteller mye om kulturarvens funksjon som identitetsbygger, om arkitekturens «kraft» og det forteller mye om folks forestillinger om «det hellige», og deres uuttalte forhold til bygget og Den norske kirke, ofte helt uavhengig av kirkens offisielle lære og funksjon.

En utvidet bruk av kirkebygget som kan kombineres med at det forblir stedets gudshus

Kirkebygget er først og fremst et bygg for gudstjenestelige handlinger. Dette er grunnen til at vi gjerne snakker om et rom som krever respekt og legger føringer for hvordan vi oppfører oss der. Historisk sett har kirkerommene hatt flere funksjoner, fordi det mange steder var det eneste offentlige rom. For å få tilbake en mer utvidet bruk som knytter folk til bygget og rommet, må kirken tenke konstruktivt og nytt.

Mange betrakter kirkebygget som et «hellig hus» og kirkerommet som et «hellig rom»

Luthersk teologi og tradisjon legger stor vekt på de liturgiske handlingene i gudstjenesten og mindre på det materielle, enn de eldre kirkesamfunnene. Kirkebygget er «bare et skall» og gudstjenesten er ikke avhengig av det. Likevel bruker mange begrepet «hellig» når de snakker om kirkebygget og kirkerommet, og de tar av seg på hodet og demper stemmen når de kommer inn. Noen steder kan det også bli stor strid når noe skal endres i gudstjenesterommet, som f.eks. flytting av alter, fjerning av benker, endring av knefall, eller når en nedbrent kirke skal bygges opp igjen, som f.eks. diskusjonene om kopier eller nye kirker i Våler i Solør og Østre Porsgrunn kirker. Dette forteller at opplevelsen og oppfatningen av kirkebygget og rommet varierer mye.

Det vil alltid være en spenning mellom bruker, den som har forvaltningsansvar og de som skal gi tillatelser til endringer av kirke og kirkerom. Denne spenningen er viktig og naturlig fordi de ulike representerer forskjellig ansvar. Spørsmålet er hvordan man best skal tilrettelegge disse prosessene for at man tar de nødvendige hensyn og samtidig imøtekommer brukernes behov.

Spørsmål til UKM

- Hvilke veier kan vi bruke inn i kulturarvens historier, og hvordan kan historiene brukes aktivt i møte med barn, unge og voksne?
- Har folks høyst personlige tolkning av den kirkelige kulturarven noen betydning for kirken? Kan kirken bruke dette positivt?
- Kan kirken åpne for en utvidet tilleggsbruk av kirkerommet slik at det brukes mer? Hvor går grensene for en slik utvidet bruk og hvorfor?
- Hvorfor er oppfatningene av kirkebygget så forskjellig? Hvis vi ønsker at Den norske kirke skal forbli en bredt forankret folkekirke, hvilke konsekvenser får dette for hvordan vi forvalter byggene og i forhold til ulik bruk?
- Hva skal til for å få gode og deltagende prosesser lokalt slik at menigheten kan få dekket sine behov og bygget beholder sin identitetsfunksjon?

